

**MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
ACADEMIA DE POLIȚIE "Alexandru Ioan Cuza"**

**Doctorand
LUCIAN CRISTIAN TEODOR**

**Rezumat
TEZĂ DE DOCTORAT**

**Tema:
RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN
CONTEXTUL ACTIVITĂȚILOR DE PREVENIRE ȘI
COMBATERE A TERORISMULUI**

**Conducător de doctorat
Prof.univ.dr.
ROBERT MORAR**

**Teză elaborată în vederea obținerii titlului de DOCTOR
în "Ordine publică și siguranță națională"**

BUCUREȘTI

CUPRINS

LISTĂ DE ABREVIERI	4
INTRODUCERE.....	5
STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII TEMEI.....	11
CAPITOLUL I	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
DIAGNOZA ACTUALĂ A FENOMENULUI TERORISTEroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.1. Precizări terminologice.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
1.2. Evoluția istorică a fenomenului teroristEroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.3. Cauzele și motivațiile terorismului .Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.4. Dimensiunea și formele de manifestare a terorismuluiEroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.5. Relația dintre terorism și alte forme de criminalitateEroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.6. Particularitățile terorismului la nivel naționalEroare! Marcaj în document nedefinit.	
1.7. Considerații parțiale.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
CAPITOLUL II	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
MECANISMELE JURIDICE ȘI INSTITUȚIONALE ÎN DOMENIUL PREVENIRII ȘI COMBATERII TERORISMULUIEroare! Marcaj în document nedefinit.	
2.1. Sistemul internațional de prevenire și combatere a terorismului	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.1.1. Prevenirea și combaterea terorismului în sistemul Organizației Națiunilor Unite.....Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
2.1.2. Locul și rolul NATO în prevenirea și combaterea terorismului ... Eroare! Marcaj în document nedefinit.	
2.1.3. Cooperarea statelor în cadrul Organizației Internaționale de Poliție Criminală INTERPOL	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2. Prevenirea și combaterea terorismului în context europeanEroare! Marcaj în document nedefinit.	

4.1. Necesitatea limitării exercițiului unor drepturi și libertăți în contextul luptei împotriva terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2. Metodele proactive de culegere, analiză și valorificare a informațiilor (intelligence) în lupta împotriva terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.1. Aspecte generale privind activitatea de intelligence.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.2. Supravegherea electronică.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.3. Pastrarea (reținerea) datelor.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.4. Registrul cu numele pasagerilor.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.5. Tehnicile biometrice și schimbul de date ADN.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.6. Utilizarea tehnicilor profiling în contextul luptei împotriva terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.7. Privarea teroriștilor de resursele financiare.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.8. Limitarea dreptului la liberă circulație.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.2.9. Expulzarea și declararea ca persoană indenzirabilă.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.3. Limitarea exercițiului unor drepturi și libertăți în cadrul operațiunilor armate contrateroriste.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4.4. Concluzii parțiale.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
CAPITOLUL V	
SISTEMUL DE ASISTENȚĂ ȘI PROTECȚIE A VICTIMELOR TERORISMULUI	
5.1. Standardele internaționale și europene în cadrul asistenței și protecției generale a victimelor criminalității.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
5.2. Cadrul legislativ în domeniul asistenței și protecției victimelor terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
5.3. Formele și modalitățile specifice de asistență și protecție a victimelor terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
5.4. Concluzii parțiale.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
CAPITOLUL VI	
CONCLUZII FINALE ȘI PROPUNERI	
6.1. Concluzii finale.....	22
6.2. Propuneri privitoare la perfecționarea sistemului legislativ, instituțional și procedural.....	25

2.2.1. Sistemul instituit în cadrul Consiliului Europei.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2. Sistemul instituit în cadrul Uniunii Europene.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2.1. Aspecte generale privind locul și rolul Uniunii Europene în contextul luptei împotriva terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2.2. Politica generală a instituțiilor Uniunii Europene în domeniul prevenirii și combaterii terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2.2.1. Consiliul European.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2.2.2. Consiliul Uniunii Europene (Consiliul de Miniștri/Consiliul).....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2.2.3. Parlamentul European.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.2.2.2.4. Comisia Europeană.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.3. Aspecte comparative privind sistemele unor state în materia prevenirii și combaterii terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.4. Sistemul intern privind prevenirea și combaterea terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
Marcaj în document nedefinit.	
2.4.1. Locul și rolul statului român în contextul activităților de prevenire și combatere a terorismului.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.4.2. Legislația internă în domeniul prevenirii și combaterii terorismului. Analiza SWOT.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2.5. Concluzii parțiale.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
CAPITOLUL III	
EXIGENȚE ȘI REALITĂȚI PRIVIND SISTEMUL RESPECTĂRII DREPTURILOR OMULUI ÎN CONTEXTEL CERȚĂRII ȘI INVESTIGĂRII INFRAȚIUNILOR DE TERORISM	
3.1. Terorismul și dreptul la viață.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
3.2. Interzicerea absolută a torturii, tratamentelor inumane sau degradante.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
3.3. Condițiile de detenție, dreptul la libertate și securitate.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
3.4. Dreptul la un proces echitabil.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
3.5. Dreptul la viață privată și de familie.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
3.6. Concluzii parțiale.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
CAPITOLUL IV	
METODE DE INVESTIGARE ȘI LIMITARE A EXERCITIULUI UNOR DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI ÎN CONTEXTEL PREVENIRII ȘI COMBATERII TERORISMULUI	
	Eroare! Marcaj în document nedefinit.

ISIS	Organizația Statul Islamic
JAI	Justiție și Afaceri Interne
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
NATO	Organizația Tratatului Nord-Atlantic
NCP	Noul Cod Penal
NCPP	Noul Cod de Procedură Penală
Nr.	Numărul
OIPC-Interpol	Organizația Internațională de Poliție Criminală Interpol
ONG	Organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiilor Unite
PCCJ	Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
PNR	Registrul cu numele pasagerilor
SNPCT	Sistemul Național de Prevenire și Combateră a Terorismului
SLSJ	Spațiul de libertate, securitate și justiție
SRI	Serviciul Român de Informații
SUA	Statele Unite ale Americii
UE	Uniunea Europeană

LISTĂ DE ABREVIERI

Alin.	Alineatul
Art.	Articolul
CEDO	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale
CODEXTER	Comitetul de Experți privind Terorismul
CSAT	Consiliul Suprem de Apărare a Țării
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CUVINTE CHEIE:

Terorism; terorist; victimă; criminalitate; criminalitate; securitate; securitate națională; drepturi și libertăți fundamentale ale omului; dreptul la viață; interzicerea torturii; dreptul la libertate și securitate; dreptul la un proces echitabil; dreptul la viață privată; intelligence; tehnici de supraveghere; contraterorism.

profund pentru demnitatea fiecărei persoane se numără printre armele noastre cele mai puternice împotriva sa”.

Plecând de la afirmațiile lui Kofi Annan, prezenta cercetare doctorală a fost realizată pentru verificarea ipotezei compatibilității domeniului luptei împotriva terorismului cu respectarea drepturilor omului; în opinia noastră, cele două subiecte se completează reciproc și intră în responsabilitatea principală a autorităților statelor să asigure complementaritatea și compatibilitatea lor. Indiferent de instrumentele utilizate în lupta împotriva terorismului, această acțiune trebuie să se efectueze în conformitate cu normele statului de drept și cu luarea în considerare pe deplin a drepturilor omului.

Respectarea drepturilor omului în lupta împotriva terorismului include în mod necesar respectarea anumitor drepturi, libertăți și garanții atât în favoarea publicului larg (potențial vizat de măsuri intruzive de supraveghere ori de restrângere a unor drepturi și libertăți), a victimelor terorismului și altor persoane afectate de acest fenomen, cât și în privința persoanelor suspectate de săvârșirea unor acte de terorism (în acest ultim caz, putem vorbi despre dreptul la viață, interzicerea torturii și a tratamentelor crude, inumane sau degradante) care trebuie trase la răspundere pentru faptele ilegale comise, însă în cadrul oferit de respectarea drepturilor omului.

În textele documentelor juridice și strategice de prevenire și combatere a terorismului, autoritățile statului includ uneori prevederea conform căreia protecția drepturilor omului este un principiu-cheie care stă la baza tuturor activităților în acest domeniu. Cu toate acestea, în mod frecvent subiectul drepturilor omului este „stors” de imperativele asigurării securității naționale.

În special în ultimii ani, legătura dintre terorism și drepturile omului a ținut întotdeauna „capul de afiș” al dezbaterilor privind terorismul, pornind de la momentul atentatelor teroriste din SUA din 11 septembrie 2001 și continuând cu atentatele din diferite părți ale lumii ori cele produse în ultima perioadă de timp în

INTRODUCERE

În septembrie 2003, fostul Secretar General ONU Kofi Annan aprecia că *„apărarea drepturilor omului nu intră în contradicție cu lupta împotriva terorismului, ci dimpotrivă, viziunea morală a drepturilor omului, respectul*

unele state europene. Mai mult decât oricând, drepturile omului și terorismul sunt aspecte intrinsec legate. Este general recunoscut faptul că terorismul are un dublu impact asupra drepturilor omului; o astfel de dualitate este oarecum paradoxală, așa cum a subliniat încă din anul 1999, doamna Kalliopi K. Koufa (profesor de drept la Universitatea din Thessaloniki)¹: „... Astfel, este clar că există o legătură strânsă între terorism și exercitarea drepturilor și libertăților omului. Această legătură este una directă, atunci când grupuri sau indivizi recurg la acte de terorism și, în acest sens,ucid sau produc vătămări fizice, privează de libertate, distrug proprietăți, sau folosesc amenințări și intimidări pentru a semăna frică. Conexiunile sunt însă și indirecte, atunci când răspunsul unor autorități statale la terorism duce la adoptarea unor politici și practici care depășesc limitele a ceea ce este posibil în conformitate cu dreptul internațional și duce la încălcări ale drepturilor omului, cum ar fi execuții extra-judiciare, tortură, procese inechitabile și alte acte de reprimare ilegale, care încalcă nu doar drepturile teroriștilor, dar și ale civililor nevinovați”.

Ce înseamnă respectarea drepturilor omului în cadrul politicilor de securitate? Drepturile omului constituie un set de norme universale care limitează utilizarea legităimă a forței pentru respectarea demnității umane, securității fizice și a altor drepturi dobândite prin naștere. Documentele de lucru ale Consiliului Europei în acest domeniu menționează că terorismul pune în pericol grav drepturile omului, amenință democrația în special pentru a destabiliza guverne constituite în mod legitim și a submina societatea civilă pluralistă, subliniind că lupta împotriva terorismului poate și trebuie să facă parte din respectarea drepturilor fundamentale.

Lupta împotriva terorismului are un rol bine determinat, contribuind la securitatea națională a statului și siguranța individuală a persoanelor și colectivităților umane. Însă faptul că teroriștii încalcă drepturile unor persoane nevinovate nu justifică un mod de acțiune abuziv ori ilegal din partea autorităților

¹ K. Koufa, Kalliopi K. *Terrorism and human rights*, Preliminary report, 7 June 1999, p. 8.

chemate să prevină și să combată terorismul. Acest lucru a fost subliniat și de Kofi Annan la Summit-ul de la Madrid din martie 2005: „*Experți internaționali în domeniul drepturilor omului, inclusiv din sistemul ONU, apreciază că multe dintre măsurile pe care statele le adoptă în prezent pentru combaterea terorismului încalcă drepturile și libertățile fundamentale ale omului*”². Astfel, ca parte a luptei împotriva terorismului, echilibrul subtil între cerințele de libertate și securitate va înclina în favoarea securității, însă în opinia noastră acest lucru se va realiza pe „cheluiala” libertății.

Ca răspuns la atacurile teroriste din ultimii ani, foști sau actuali șefi de stat ori de guvern au declarat război împotriva terorismului. În egală măsură însă, unul din dezideratele Revoluției Franceze din 1789, care a condus la adoptarea Declarației drepturilor omului și ale cetățeanului, a fost cel conform căruia „*legea trebuie să fie aceeași pentru toți, fie că ocrotește, fie că pedepsește*”.

Pomind de la principala ipoteză de lucru (*respectarea drepturilor omului în contextul activităților de prevenire și combatere a terorismului*), **scopul general** al cercetării pe care am realizat-o a fost reprezentat de analiza și cercetarea exigențelor și realităților existente în materia noilor provocări generate de fenomenul terorist și a impactului acestuia asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Motivația alegerii acestei teme este constituită de actualitatea domeniului supus cercetării, acesta stând la baza a numeroase dezbateri atât în spațiul public, dar și în mediul agențiilor judiciare, de aplicare a legii, al serviciilor de intelligence precum și în zona societății civile. Componenta respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în activitatea judiciară constituie domeniul de activitate al profesiei doctorandului, de avocat pledant în diferite cauze judiciare cu impact asupra exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cercetate.

² Press Release, Secretary-General, Secretary-General Offers Global Strategy for Fighting Terrorism, U.N. Doc. SG/SM/9757 (10 Mar. 2005).

Prezenta teză este o cercetare integrată, interdisciplinară, având ca **obiective specifice**:

- ✓ Cunoașterea diagnozei actuale a fenomenului terorist,
- ✓ Analiza sistemului juridic și instituțional (la nivel internațional, european și național) în materia prevenirii și combaterii terorismului,
- ✓ Cunoașterea exigențelor și realităților privitoare la sistemul respectării drepturilor omului în contextul cercetării și investigării infracțiunilor de terorism,
- ✓ Cunoașterea principalelor metode de investigare a terorismului și de limitare a exercițiului unor drepturi și libertăți fundamentale,
- ✓ Analiza sistemului de asistență și protecție a victimelor terorismului,
- ✓ Identificarea unor propuneri de compatibilizare a luptei împotriva terorismului în contextul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Metodele de cercetare utilizate pe parcursul cercetării au constatat în:

- a) *Analiza documentară (bibliografică)*. Studiul științific documentar a constat în cercetarea dispozițiilor actelor normative internaționale, europene și naționale, a surselor bibliografice menționate în partea finală a tezei, accesarea de site-uri de specialitate pe Internet. Analiza documentară a presupus conceptualizarea, utilizarea și evaluarea tuturor surselor ce au stat la baza realizării și finalizării studiului.
- b) *Analiza comparativă* a activității instituțiilor specializate la nivel internațional în activitatea de prevenire și combatere a terorismului, studiul realizat conducând la identificarea metodelor și mijloacelor care afectează ori limitează exercițiul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.
- c) *Analiza SWOT* privind modul de aplicare a legislației naționale în materia prevenirii și combaterii terorismului și impactul asupra drepturilor și libertăților

fundamentale, menită să identifice punctele tari, punctele slabe, oportunitățile și amenințările în această materie.

- d) *Studiul de caz*, constând în analiza jurisprudenței internaționale, europene și naționale în materia respectării drepturilor omului în contextul activităților de prevenire și combatere a terorismului.

STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII TEMEI

Drepturile omului, în general, sunt drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor în calitatea de ființe umane, în relația cu statul. Sintagma „drepturile

omului”, în opinia unor autori³, face referire la drepturi pe care o persoană le are pur și simplu în virtutea calității de ființă umană. Protecția reală a acestor categorii de drepturi la nivel internațional a căpătat contur în special după anul 1945.

De-a lungul timpului, reglementarea drepturilor omului s-a realizat atât în cadrul unor acte legislative cu aplicabilitate la nivel internațional (cazul convențiilor, tratatelor, actelor juridice comunitare etc.)⁴, dar și de către majoritatea statelor de drept, care promovează și protejează drepturile și libertățile fundamentale ale omului atât în cadrul legilor fundamentale (Constituțiile statelor), cât și în diferite acte juridice cu vocație generală sau particulară. Asigurarea respectării acestor drepturi și libertăți intră în aria de competență a instituțiilor statului (puterea legislativă, executivă și judecătorească), dar și prin monitorizarea atentă a acestei problematice de către organisme civile de control, exercitate inclusiv de către societatea civilă.

În contextul asigurării securității naționale și a activităților de prevenire și combatere a terorismului, există ipoteza limitării exercițiului unora dintre drepturile și libertățile fundamentale. În drept, această situație trebuie să genereze în sarcina autorităților statului unele obligații pozitive, menite să prevină imixtiunile, restrângerile și limitările ilegale sau abuzive de drepturi. În fapt, de-a lungul timpului, au existat situații în care autoritățile din diferite state, în numele luptei împotriva terorismului, invocând aplicarea dispozițiilor legale pentru consolidarea securității, au încălcat unele drepturi și libertăți fundamentale ale omului.

Majoritatea documentelor juridice și de nivel strategic adoptate în materia prevenirii și combaterii terorismului, ori a asigurării securității naționale și internaționale, precum și monografiile, studiile și cercetările realizate în aceste

³ Donnelly, J., *International Human Rights. Dilemmas in World Politics*, University of Denver: Westview Press, Oxford, 1993, p. 20.

⁴ Aspectele globale ale problematicei drepturilor omului au fost reglementate la nivel mondial prin acte juridice devenite adevărate "Bibliei ale drepturilor omului", precum Declarația universală a drepturilor omului, Pactul internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, CEDO etc.

domenii, emit ipoteza necesității consolidării politicilor, strategiilor, legislației și instituțiilor competente (în special a celor din zona serviciilor de intelligence, dar și din zona apărării ori ordinii publice), ca reacție la transformările și dinamismul mediului de securitate, a noilor provocări, riscuri și amenințări, în care terorismul (în forma sa clasică, dar și sub aspectul emergent al noilor forme neconvenționale) reprezintă principala problemă.

În argumentarea atât a demersurilor legislative, operaționale și instituționale, dar și a susținătorilor studiilor și analizelor realizate, inițiatorii acestora invocă atât riscurile și amenințările generate de actorii clasici statali, dar și de cei non-statali (principalul inamic public din ultimii ani fiind organizația teroristă Al-Qaeda, dar mai recent în special Organizația Statul Islamic - ISIS), precum și interferența dintre terorism, finanțarea terorismului prin activități de spălare a banilor și de crimă organizată.

Imediat după comiterea atentatelor teroriste din 11 septembrie 2001, președintele american George W. Bush a promulgat Actul Patriotice și a declarat război împotriva terorismului. Se afirmă din ce în ce mai frecvent că ceea ce a schimbat lumea, inclusiv „lumea” serviciilor de informații și a agențiilor de aplicare a legii. Un lucru este sigur și vizibil deopotrivă – de la acea dată majoritatea statelor lumii s-au echipat cu un arsenal puternic legislativ, instituțional și procedural – dar oare cu ce costuri? Oare vulnerabilitatea asumată la acea dată a serviciilor de informații și a agențiilor de aplicare a legii în fața teroriștilor motivează adoptarea și implementarea oricărei riposte în plan legislativ și de aplicare a legii, inclusiv a măsurilor ce interferează puternic cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului? Deseori se vorbește despre așa conștientare din domeniul intelligence-ului, respectiv dintre serviciile de informații și organizațiile teroriste.

În raportul său din 31 mai 2005, organizația Amnesty Internațional a criticat sever măsurile europene împotriva terorismului: *"Umii susțin că amenințarea*

terroristă justifică limitarea sau suspendarea drepturilor omului. Chiar interzicerea torturii a fost pusă sub semnul întrebării. Argumentul central al acestui raport este faptul că securitatea este pusă în pericol nu de drepturile omului, ci de încălcarea acestora ... Din păcate, urmare a unui val de inițiative recente de combatere a terorismului, atât în UE, cât și în alte părți, conceptul drepturilor omului, precum și statul de drept ca bază pentru securitatea reală, au fost reduse la simplă retorică. În politica și legislația anti-terorism, UE nu a reușit până acum să formuleze răspunsuri adecvate în ceea ce privește problema drepturilor fundamentale...".

Koichiro Matsuura, Directorul General al UNESCO în perioada 1999-2009, arăta faptul că „există în mod clar o tensiune între exercitarea libertăților fundamentale și nevoia de securitate crescândă în fața terorismului, dar rostul oricărei campanii antiterorism trebuie să fie garantarea libertăților noastre”.

Dilema dintre lupta împotriva terorismului și respectarea drepturilor omului nu este de dată recentă, dând deja naștere la numeroase evoluții în sistemul drepturilor omului. Aceste evoluții subliniază compatibilitatea dintre cele două lupte prin derogările doctrinare și limitele stabilite în cadrul sistemului drepturilor omului. Conform unui comunicat de presă al Consiliului Europei din urmă cu peste un deceniu, "dacă există o chestiune de dileme în combaterea terorismului, aceste dileme pot fi formulate în termeni de aplicare a diferitelor drepturi ale omului... Reglementările internaționale privind protecția drepturilor omului oferă în mare măsură, liniile directoare pentru rezolvarea întrebărilor referitoare la măsurile acceptabile și inacceptabile în lupta împotriva terorismului"⁵.

Lupta împotriva terorismului poate avea impact asupra drepturilor omului în diferite modalități. Drepturile omului sunt susceptibile de a fi angajate în toate etapele procesului de prevenire și combatere a terorismului, plecând din momentul

legiferării domeniului, continuând cu aplicarea dispozițiilor legale și executarea pedepselor penale (în măsura în care suspjecții de terorism nu fac obiectul unor operațiuni letale).

Sensibilitatea acestui subiect este cu atât mai pronunțată în zona de acțiune a instituțiilor cu atribuții privind securitatea națională, cunoscut fiind faptul că activitatea personalului acestor instituții este marcată de un înalt grad de conspirativitate.

Unul din actele juridice cu caracter de recomandare cu un rol esențial în privința gestionării relației terorism-drepturile omului, este *Recomandarea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1402(1999) referitoare la controlul serviciilor de securitate internă în statele membre ale Consiliului Europei*. Documentul juridic conține unele aspecte-garanții referitoare la exercitarea de către serviciile de securitate internă a anumitor activități ce prezintă un risc de abuz ridicat asupra drepturilor omului. Textul recomandării este unul extrem de riguros în privința recunoașterii priorității respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în defavoarea intereselor de securitate națională. Garanțiile menționate sunt de ordin legislativ și constituțional, fiind necesar a fi dublate de un control a priori și post factum din partea puterii executive, legislative și judiciare. În acest sens, respectarea în totalitate a libertăților fundamentale trebuie să caracterizeze modul de acțiune a serviciilor de securitate internă. Un alt aspect interesant îl constituie și recomandarea privitoare la atribuțiile serviciilor de securitate internă, acestea fiind doar **protecția securității naționale**, nu și **obiectivele economice sau lupta împotriva crimei organizate, care intră în jurisdicția altor autorități**. Textul recomandării prevede că "...acestea (n.n. serviciile de securitate internă) pot să se ocupe de obiective economice sau crime organizată numai dacă acestea din urmă constituie un pericol clar și prezent împotriva siguranței naționale". O altă garanție se referă la necesitatea autorizării prealabile de preferat de către judecător, a tuturor activităților operaționale ale

⁵ Press release of the Secretary General of the Council of Europe, "The Secretary General of the Council of Europe calls for caution in adopting antiterrorist legislation," 14 November 2001.

serviciilor de securitate internă care interferează cu drepturile și libertățile fundamentale protejate prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO). Recomandarea prevede și necesitatea informării persoanei ale cărei drepturi au fost restrânse prin activitatea serviciilor de securitate internă, de către respectivele autorități. Această informare trebuie să permită persoanei și dreptul de a se adresa justiției, în condițiile în care consideră că drepturile sale au fost încălcate prin activitatea serviciilor de securitate internă. O altă prevedere deosebit de importantă a Recomandării 1402/1999 este și cea care limitează la maximum trei luni autorizația dată de instanță pentru îndeplinirea activităților specifice derulate de serviciile de securitate internă. La finalizarea activităților de supraveghere, persoana supravegheată trebuie să fie informată cu privire la luarea respectivelor măsuri.

Tot astfel, una dintre principalele provocări identificate de Programul Stockholm a reprezentat-o asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale și a integrității persoanei, prin garantarea în egală măsură a securității în Europa. Textul documentului programatic apreciază ca fiind foarte importantă armonizarea către o direcție comună și consolidarea reciprocă atât a măsurilor de respectare a aplicării legii, cât și a măsurilor de protecție a drepturilor individuale, a statului de drept și a normelor internaționale de protecție.

Până în prezent, atât la nivel internațional, dar și în majoritatea statelor lumii, dezbaterile privind prevenirea și combaterea terorismului s-a conturat în jurul a doi vectori diametral opuși – asigurarea securității naționale (prin reprezentanții instituțiilor abilitate) și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale (susținută de vocea apărătorilor drepturilor omului – avocați, societate civilă, mass-media etc.). Așa cum au mai subliniat și alți autori în domeniu, această paradigmă de abordare a problemei este una eronată, întrucât presupune conflictul dintre cei doi vectori. Utilizarea de mijloace letale, folosirea disproportionată a forței, violarea vieții private, supunerea la rele tratamente, discriminarea rasială etc.

în contextul luptei împotriva terorismului – toate aceste aspecte trebuie să aibă în centrul atenției problematica respectării drepturilor omului.

Atingerea obiectivelor operaționale de către agențiile de aplicare a legii ori cele de intelligence se realizează adesea prin limitarea exercițiului unor drepturi și libertăți. Nu contestăm utilitatea acestor măsuri, ele fiind prevăzute de principalele texte juridice în domeniul drepturilor omului, ci dimpotrivă, contestăm modalitatea de aplicare a acestor dispoziții legale, fiind situații în care abuzarea folosirii acestor situații de excepție conduce la transformarea excepției în regulă, precum și abuzul de drept, prin încălcarea limitelor și cerințelor admise de aceste situații de excepție. În calitate de cetățeni, suntem de acord să cedăm o parte din drepturile și libertățile fundamentale către stat, însă numai în situații de excepție, justificate de un interes major.

În altă ordine de idei, amenințarea și afectarea valorilor democrației de către actele teroriste, încălcarea flagrantă a drepturilor omului și a persoanelor nevinovate afectate de teroriști, nu trebuie dublate de acțiuni abuzive ale autorităților în efortul de a contracara acțiunile teroriste. Există state terțe în care radicalizarea teroristă apare ca rezultat al încălcării drepturilor omului și statului de drept.

Importanța protejării drepturilor omului în crearea măsurilor eficiente de combatere a terorismului, nu poate fi minimalizată. În mod semnificativ, nerespectarea dreptului internațional și a normelor privind drepturile omului poate duce de fapt la promovarea terorismului. Utilizarea de măsuri discriminatorii afectează drepturile comunităților întregi și poate duce la marginalizare și, eventual, radicalizare în cadrul acestor comunități⁶.

Uniunea Europeană (UE) a început în ultimii ani să fie ținta unor atacuri teroriste majore. Dacă până în anii precedenți, atacurile din SUA din 11 septembrie

⁶ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, "Human Rights, Terrorism and Counter-terrorism", Fact Sheet No. 32, p. 20.

2001 și gruparea Al-Qaeda erau subiecte conexe și primordiale în cadrul analizelor și dezbaterilor în materie, *ultima perioadă de timp a scos la iveală noi actori pe această hartă a terorismului – UE și Statul Islamic*. Atentatele teroriste din Franța, Belgia, precum și imaginile cu soldați înarmați patrulând pe străzile celor mai importante capitale europene, dublate de declarații la cel mai înalt nivel conform cărora „suntem în război”, scot la iveală necesitatea de a găsi răspuns la următoarea întrebare – *care vor fi regulile ce vor governa lupta împotriva terorismului – regulile războiului sau cele ale statului de drept?*

De cele mai multe ori, atât studiile, cercetările și monografiile publicate în domeniul terorismului de diferiți autori și cercetători, cât și măsurile de ordin legislativ și procedural întreprinse de instituțiile specializate, au vizat segmentul prevenirii și contracarării fenomenului, prin identificarea pericolelor, riscurilor și amenințărilor, de combatere a radicalizării, de prevenire a folosirii Internet-ului ori a sistemului bancar în activitățile de recrutare ori finanțare etc. Drept consecință a acestei abordări, domeniul respectării drepturilor omului, mai ales privit în antiteza terorist – victimă, a fost analizat și tratat cu superficialitate sau insuficient reglementat. Luarea în considerare în mod special a poziției și drepturilor victimelor terorismului a fost avută în vedere în cuprinsul Programului de la Stockholm, astfel încât „Comisia și statele membre au fost invitate să examineze modalitățile de îmbunătățire a legislației și a măsurilor practice de sprijin pentru protecția victimelor, punând accentul cu prioritate, pe sprijinul și recunoașterea acordate tuturor victimelor, inclusiv ale terorismului”.

Având în vedere aceste aspecte, prezenta cercetarea noastră se dorește a fi una inedită și originală prin modalitatea de abordare și analiză a respectării drepturilor omului în contextul terorismului. Dintr-o altă perspectivă, se impun a fi făcute și următoarele precizări:

a) sub scutul desfășurării de activități operative și de culegere a informațiilor în domeniul securității naționale și pentru prevenirea și combaterea terorismului,

autoritățile specializate ale statelor desfășoară activități conspirative, marcate de pecetea secretului, cu scopul de a identifica și anihila orice intenție de atentat sau atac terorist. De multe ori, aceste activități presupun interferența cu dreptul persoanelor la viață privată ori cu alte drepturi și libertăți protejate și consfințite prin documentele juridice. Există în acest context pericolul încălcării acestor drepturi, atât față de populația generală, cât și față de cei direct implicați în aceste activități (persoane suspectate de activități teroriste).

b) de cele mai multe ori, atunci când au fost puse în față atentatele teroriste, autoritățile statelor și-au orientat activitățile cu preponderență asupra prinderii teroriștilor și limitării consecințelor atentatelor, decât asupra asistenței și sprijinirii victimelor acestor evenimente, motiv pentru care considerăm că este necesară o abordare integrată și o reorientare a activităților către victima infracțiunilor teroriste.

Actualitatea prezentei cercetări rezidă și din constatările Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) din cuprinsul unuia din cele mai recente hotărâri pronunțate în cauza *Al Nashiri împotriva Poloniei (24 iulie 2014)*, prin care s-a constatat, printre altele, *comiterea unor acte de tortură și rele tratamente în cadrul unor centre secrete de detenție ale CIA pe teritoriul Poloniei, în contextul luptei împotriva terorismului*.

CONȚINUTUL TEZEI

Structura tezei este alcătuită din șase capitole, ultimul capitol fiind destinat concluziilor finale și propunerilor identificate în urma cercetării realizate. Fiecare

capitol este finalizat cu identificarea unor considerații (concluzii) parțiale ce se desprind din cercetarea științifică, considerații ce preced și stau la baza capitolelor următoare ale tezei.

În Capitolul I am abordat aspectele generale privitoare la diagnoza fenomenului terorist. În context au fost analizate elemente referitoare la evoluția istorică a terorismului, etiologia și motivațiile specifice domeniului, contextul actual și formele de manifestare concretă a fenomenului. Într-o secțiune distinctă sunt analizate particularitățile terorismului la nivel național.

Capitolul II, intitulat „Mecanismele juridice și instituționale în domeniul prevenirii și combaterii terorismului”, tratează pe larg cadrul juridic și instituțional în materie, analiza realizându-se din perspectivă internațională, europeană și națională. În economia capitolului sunt comentate pe larg activitățile și realizările întreprinse atât la nivelul instituțiilor UE, dar și al Consiliului Europei. În contextul studiului național realizat asupra legislației naționale și a practicii agențiilor specializate în materia prevenirii și combaterii terorismului și impactul asupra drepturilor și libertăților fundamentale, au fost prezentate rezultatele unei analize SWOT, menită să identifice punctele tari, punctele slabe, oportunitățile și amenințările în această materie.

Cel de-al treilea capitol constituie un examen critic și pertinent al exigențelor și realităților privind sistemul respectării drepturilor omului în contextul cercetării și investigării infracțiunilor de terorism. În cuprinsul capitolului sunt descrise atât aspectele de ordin legislativ care asigură promovarea respectării drepturilor omului cu incidență în domeniul terorismului, dar și elemente de jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului, din care rezultă constatările

instanței europene privitoare la aplicarea dispozițiilor convenției prin raportare la lupta împotriva terorismului.

Finalul capitolului este destinat prezentării unor concluzii parțiale, în cadrul cărora s-a evidențiat, printre altele, faptul că majoritatea măsurilor de luptă împotriva terorismului pot fi adoptate și puse în aplicare fără nicio încălcare ori limitare a drepturilor omului. În anumite circumstanțe însă, din rațiuni de securitate națională, anumite drepturi pot fi restricționate, limitate și în unele cazuri, au fost chiar încălcate de către autoritățile din unele state. Nu în ultimul rând, constatările Curții Europene a Drepturilor Omului privind existența unor centre secrete de detenție ale CIA în Polonia, în cadrul așa-zisului Program privind deținută de mare importanță, necesită o analiză atentă pentru identificarea tuturor posibilităților astfel de cazuri comise în ultimii ani în numele războiului global împotriva terorismului. Faptele comise în cadrul acestor centre de detenție au constituit grave încălcări ale drepturilor omului, printre care detenția ilegală și arbitrară, tortura și aplicarea altor forme de maltratare deținuților.

Capitolul IV abordează metodele de investigare și limitare a exercițiului unor drepturi și libertăți în contextul prevenirii și combaterii terorismului. Capitolul debutează cu argumentarea limitării exercițiului unor drepturi și libertăți în contextul luptei împotriva terorismului, ulterior fiind analizate metodele proactive de culegere, analiză și valorificare a informațiilor (intelligence) în lupta împotriva terorismului, precum și limitarea exercițiului unor drepturi și libertăți în cadrul operațiunilor armate contrateroriste.

Capitolul V analizează sistemul privind asistența și protecția victimelor terorismului, atât din perspectivă legislativă, cât și a formelor și modalităților concrete de asistență și protecție. În finalul capitolului s-a subliniat că în ultimii ani, cadrul normativ internațional privitor la situația victimelor terorismului a evoluat